

Terenska istraživanja
i nalaziISTRAŽIVANJA JAPODSKIH NASELJA U
PROZORU KOD OTOČCA

Godine 1972—1973. završeno je, još u prošlom stoljeću započeto, istraživanje do sada najvećih prahistorijskih japodskih nekropola, smještenih u neposrednoj blizini gradina Veliki i Mali Vital u selu Prozoru kod Otočca. U isto vrijeme započeta su i sondiranja na gradini Veliki Vital, gdje je prema historijskim izvorima bio veliki japodski grad Arupium. Već prvi pokušaji dali su dobre rezultate, jer se pokazalo da je na terasama ove gradine bio veći broj kuća, gdje je prahistorijsko naselje, sudeći po arheološkim nalazima, moglo trajati kontinuirano od starijeg željeznog doba do u vrijeme rimske vladavine na teritoriji Japoda. Zbog toga je 1974. godine započelo sistematsko istraživanje nastambi na Velikom Vitlu, da bi se u nekoliko kampanja u narednim godinama obuhvatio kompletan prostor obiju gradina i na taj način dobila cjelovita slika o veličini, tipu i trajanju naselja.

U srpnju 1975 godine nastavljeno je istraživanje na manjoj terasi (livada Jandre i Ivice Majetića iz Prozora) koja se nalazi na istočnoj padini Velikog Vitla, neposredno ispod stožastog vrha gradine. Sondom (18 m duga i 8 m široka) obuhvaćena je skoro cijela širina livade. Kako je terasa koso nagnuta prema rubu gradine tragovi zida na zapadnom rubu sonde nađeni su na svega 0,40 dubine, dok su na istočnom rubu bili na dubini od 1,80 m.

Na prostoru od ukupno 144 m² istraženog terena otkriveni su temelji, podnice i ognjišta dviju kuća s pokretnim arheološkim nalazima.

Kuća A imala je dimenzije 6 x 4,5 m. Temelji od kamena složenog u suhozid mjestimično su očuvani do 0,80 m. visine. Veće kamenje je dobro slagano, a samo mjestimično su neke nastale šupljine zapunjene sitnijim kamenjem. Podnica kuće je od čvrsto nabijene ilovače, debela 0,40 m. i vrlo glatka, ravna, mjestimično intenzivno crvene boje. Kuća je dužinom okrenuta zapadu i brdom djelomično zaklonjena od istočnih i sjevernih vjetrova. U uglu kojeg čine istočni i južni zid nađeno je ognjište veličine 1 x 1,30 m., mjestimično ograđeno manjim neobrađenim kamenjem. Podnica mu je bila od čvrsto nabijene ilovače. Osim životinjskih kostiju i nešto keramike, na ognjištu je nađeno desetak keramičkih okruglih grijalica, nekoliko piramidalnih i jedan vrlo dobro sačuvan ovalni žrvanj od pješčanika.

Kuća B nije do kraja istražena, jer je istočnim zidom prelazila na zemljište drugog vlasnika koji je bio odsutan iz sela, te tako nismo dobili dozvolu za rad. Otkopani su ipak sjeverni, zapadni i južni zid. U sloju zemlje koji je ispunjavao prostor kuće također je nađeno mnogo keramike istih oblika kao i u kući A. Podnica ove kuće je skoro na istoj dubini kao u kući A, dok je prostor između kuća svega 1 m širok. Po svemu sudeći obje kuće su podignute u istom vremenskom periodu. Kuća B orijentirana je isto kao kuća A, odnosno one se nalaze tačno jedna pored druge i pružaju se u pravcu sjever-jug, a lice kuća gleda prema zapadu. I ovdje su zidovi temelja dobro očuvani, a samo se južni zid djelomično oslanja na živu stijenu. Treba takođe spomenuti da su u zidovima obiju kuća zapaženi dobro očuvani utori za horizontalne grede od kojih su sagrađeni zidovi kuća.

Oko 0,60 m. dublje od najniže točke zapadnog zida kuće B pojavio se lijepe

složeni suhozid od većeg, neobrađenog kamenja. To je sigurno dio treće kuće, odnosno prve kuće koja je 1974 g. ovdje djelomično otvorena, ali se sondiranjem nije obuhvatio veći prostor pa se tako ni zidovi nisu mogli tačno fiksirati.

Što se tiče vremena nastanka ovih kuća, ono se može odrediti velikim brojem karakterističnih keramičkih nalaza, koji po obliku a naročito po tipovima drški ukazuju na podmaklo starije željezno doba. Od brončanih nalaza, iako malobrojnih, treba pomenuti dugmad koja na prednjoj strani imaju niz koncentričnih udubjenih linija, a zadnja strana je glatka i u toj ravni nalazi se petlja. Takva dugmeta nalažena su u velikom broju u zatvorenim grobnim cjelinama japodskih nekropola najranije u 4. stoljeću prije n. e. Ali, kako naša istraživanja zapravo tek počinju, za sada ne bih davala nikakve decidirane izjave o starosti ovih objekata osim onih koje sam već navela, odnosno da su ove kuće mogle nastati u nešto kasnijim fazama starijeg željeznog doba.

Rad na istraživanju ovih kuća nastaviti će se iduće godine pa od novih rezultata očekujemo i bolje mogućnosti datiranja i nove dragocjene podatke o karakteru i tipu naselja na Velikom Vitlu.

R. Drechsler-Bižić

REKOGNOSCIRANJE I ISTRAŽIVANJE U POŽESKOJ KOTLINI 1975. GODINE

Rekognosciranje koje je u toku rujna 1975. godine u Požeškoj kotlini izvršila ekipa Arheološkog muzeja u Zagrebu započela su lokalitetom Čemernica kod sela Kaptol, gdje su predhodnih godina vršena sistematska arheološka iskopavanja grobnih humaka iz 6. st. prije naše ere. Veći dio ranije istraženog lokaliteta sada je rigolan do dubine od 0,70 m i zasađen vinogradima. Rigolanjem su svi humci sniženi i razvučeni pa je tako uništeno i ono što je bilo pod zemljom. Arheološka iskopavanja iz prethodnih godina pokazala su se tako opravdanima i u pogledu njihove zaštite te su bila iz-

vršena u posljednji čas. Lokalitet je snimljen u današnjem stanju.

Istraženi humci na lokalitetu Čemernica su nekropola koja pripada gradini zvanoj Gradca koja leži sjeverno od humka u obroncima Papuka visoko, na vrlo dominantnom i dobro branjenom položaju. Gradina je bila rekognoscirana u više navrata. Ovom prilikom ustanovljena je njena veličina i oblik terase pod njom. Uz poteškoće izazvane potrebom krčenja žbunja geodetski je snimljena. Sačuvanost i dobro stanje gradine može se zahvaliti debelom sloju humusa i vegetaciji. Površinski nalazi kako po oblicima tako i po fakturi slični su onima s lokaliteta Čemernica. Južno od gradine na gorskoj kosi koja se spušta prema tzv. »Ruskom putu«, koji je na granici seoskog pašnjaka i državne šume, ustanovljeno je devet zemljanih grobnih humaka. Dva su sondirana. U prvom je ustanovljen devastirani grob s ostacima fragmenata crvene i grafitirane keramike, drvenog uglja i nagorjele ljudske kosti. Grob je bio bez arhitekture. U drugom humku ustanovljen je dio vijenca od kamena složena u suhozidu te intaktan grob s više posuda. Keramika je oblikom, ukrasima i fakturom identična s nalazima već istraženih grobova u tumulima II, IV i V s lokaliteta Čemernica.

U isto vrijeme dobiveni su i podaci o nekropoli koja leži nedaleko od sela Doljanovac u trokutu što ga čine cesta za Doljanovac i Bežince te put koji vodi u šumu.

V. Vejvoda

ISTRAŽIVANJA U LUDBREGU 1975. GODINE

U rujnu 1975. godine vršena su u Ludbregu (ant. *Iovia*) sondažna istraživanja na terenu stare škole, koja je u toku ljeta srušena i gdje je planirana izgradnja dvaju novih objekata — pošte i banke. Ova lokacija leži sjeverno od najuže jezgre Ludbrega, odnosno izvan dosad istraženog areala Iovije i njenog bedemskog sistema.

Sondiranje se moglo izvršiti samo na prostoru dvorišta škole i uz rubove terena, jer građevni materijal od srušene zgrade nije na vrijeme evakuiran.

Cetiri sonde veličine 6 x 2 m dale su pozitivne rezultate jer su otkriveni fragmenti rimske arhitekture, dvije otpadne jame s rimskim materijalom te dio srednjovjekovnog bedema, iznad kojeg je izgrađen objekt iz 18. st.

Ugao rimske zgrade koji je nađen u sondi 1 (dužina jednog kraka 5,70 m, visina 0,70 m) nestaje pod recentnom dvorišnom šupom, ali pokazuje da se radi o jednom većem objektu. Po načinu gradnje (poluobrađni kamen s proredima opeke), vezivnoj žbuci i popratnom arheološkom materijalu pripada kasnocarskom vremenu (4. st. n. e.).

U sondama 2 i 4 slojevi ispunjeni rimskim građevnim gruhom govore o uništenoj antičkoj arhitekturi koja je ležala negdje u blizini. U nižim dijelovima sonde otkrivena je po jedna otpadna jama (dno jama je, na 2 m dubine) u kojima je bilo ulomaka tegula, fragmenta sive i sivocrne kasnoantičke keramike te većih i manjih kamenova i valutaka.

Sonda 3 dala je tragove života od rimskog razdoblja do 18. st. Ispod solidnog zida, građenog od opeke koja je dimenzijama i fakturam identična s opekama iz jednog ranije otkrivenog objekta, datiranog novcem Josipa II, nalazio se je bedemski zid, učvršćen kolcima, ulomcima rimskih tegula i stijenkama lonaca s profilima kasnijeg srednjeg vijeka. Ovaj srednjovjekovni bedem bio je građen od ilovače, učvršćen spomenutim materijalom, a zatim dobro zapečen, odnosno spaljen. Na pojedinim njegovim dijelovima jasno su uočljivi tragovi izgorelih kolaca ili njihovi zaobljeni otisci.

Iako su ovogodišnja istraživanja bila manjeg opsega, dala su dosta važnih podataka za proučavanje života u antičkom i srednjovjekovnom Ludbregu. Ona su pokazala da se antičko naselje širilo izvan linija kasnocarskog bedemskog sistema, a da je zbog svog specifičnog položaja Ludbreg i u srednjem vijeku bio osiguran i opasan zemljanim bedemom.

B. Vikić

ISTRAŽIVANJA ANTIČKOG NASELJA KOD PROZORA U LICI (ARVPIVM)

Nedovoljna istraženost antičkih lokaliteta u Lici ne pruža pravu sliku života stanovnika tog područja u antičko doba. Činjenica je da niti jedan antički lokalitet nije čak ni detaljnije sondiran, iako brojni slučajni nalazi i sačuvani ostaci raznih antičkih spomenika svjedoče o neprekinutom trajanju života od prethistorije do kasne antike.

Ekipa Arheološkog muzeja u Zagrebu u dva je navrata posljednjih godina vršila sondažne radove na potencijalno najzanimljivijem antičkom lokalitetu u selu Prozor koje se nalazi oko 8 km jugoistočno od Otočca, južno od asfaltirane ceste koja presjecajući Gacko polje povezuje Ličko Lešće i Otočac. Antičko naselje pružilo se, kako je ispravno primjetio i K. Patsch koji je taj kraj obilazio na prijelazu iz prošlog u ovo stoljeće (o tome vidi Karl Patsch, *Die Liika im römischer Zeit*, Wien 1900), u nizini između zaseoka Čovići i sjevernog podnožja dvojne gradine Vital koja dominira tim dijelom Gackog polja. Prema ostacima koji su i danas vidljivi na većoj uzvisini, tzv. Velikom Vitlu, kao i onima koji su bili vdljivi još koncem prošlog stoljeća (npr. ostaci fortifikacija) može se sa sigurnošću pretpostaviti trajanje života na gradini i u periodu rimske vladavine iz kojega potječu ostaci naselja niklog u nizini.

Patsch i neki drugi auktori povezali su vidljive arheološke ostatke (neki su spomenici uklesani u živcu i dobro su sačuvani) s položajem što ga na poznatim kartama-izvorima za antičku topografiju (*Itinerarium Antonini, Tabula Peutingeriana*) zauzima istaknuti centar Japoda i kasniji rimski municipij *Arupium*, čije stanovnike *Arupine* spominju u svojim djelima i dva poznata antička pisca Apijan i Strabon. Rezultati dosadašnjih sondažnih istraživanja potvrdili su postojanje jednog većeg naselja, što je još jedna potvrda ispravnosti predložene ubikacije.

Radovi u 1974. godini

Istraživanja u 1974. godini trajala su od 1—13. srpnja i u njima je uz potpisano koji je radovima rukovodio u ime Arheološkog muzeja u Zagrebu kao suradnik učestvovao Ivan Šarić, arheolog-konzervator Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu.

Prvih dana radovi su se odvijali na objektu smještenom uz sjeveroistočnu padinu Velikog Vitla koji je stjecajem okolnosti, s drugim ciljem, većim dijelom istražen u nekoliko ranijih godina. Objekat je čitav uklesan u živcu, dimenzije su mu 13x9 m, a orijentacija otprilike istok-zapad. Rad se odvijao u istočnom uglu objekta na dva sektora. U jugoistočnom uglu kopalo se do nivoa litice, odnosno do obrađenog kamenog bloka. Na dubini od 1,45 m od površine nađena su dva kostura bez ikakvog arhitektonskog okvira i bez grobnih priloga koji su bili položeni na fino obrađeni živac. U sjeveroistočnom uglu objekta nađena su još dva skeleta bez grobne skelet nalazio se na 1,45 m dubine i po U jednom grobu (dubina 0,80 m) nađen je do prstiju ulomak prstena, kod lijevog ramena brončani Galijenov novac, a s lijeve strane u visini nadlaktice nađeni su ulomci keramike grube fature. Drugi skele nalazio se na 1,45 m dubine i pored njega nije bilo nikakvih priloga. Završni radovi na ovom objektu pokazali su da je riječ o kompleksu manjeg antičkog kamenoloma s tragovima karakterističnih detalja, klinova, dlijeta i sl. Na samom dnu kamenoloma nađeni su odvaljeni neodvezeni veliki kameni blokovi. Sigurno je da se kamen iz tog i drugih manjih kamenoloma na podnožju Vitla koristio za gradnju objekata rimskog naselja, što otkopanom kompleksu daje osobito zanimljivu dimenziju, kao i činjenica da je prostor kamenoloma u jednom periodu bio korišten za ukapanje pokojnika.

Osim na kompleksu kamenoloma radilo se i na položaju zvanu »Buljma«, gdje valovita konfiguracija terena jasno ocrta trage arhitekture pod zemljom. Vlasnik zemljišta J. Dujmović i drugi mještani obavijestili su nas o brojnim

arhitektonskim fragmentima koje danomice vade iz zemlje prilikom oranja i kopanja kako na Buljmi tako i na okolnim njivama.

Otkopane su dvije sonde dimenzija 6 x 2 m, udaljene jedna od druge oko 50 m. Obje sonde presjekle su umjetno stvoreni nasip, tako da je dubina u njima relativno velika. U prvoj, zapadnoj sondi otkopan je zid širok 0,80 m, a nešto niže od njegova istočnog lica otkrivene su tri velike kamene ploče poredane u pravilnom nizu. Ploče se položene na pravokutnu konstrukciju koja leži na sloju zdravice na 2,80 m dubine. Vjerojatno je riječ o kanalu vodovoda prekrivenom velikim kamenim pločama koje su istodobno služile i kao popločenje nekoj ulici, a sve to zajedno negirao je u nekoj kasnijoj fazi prije spomenuti zid. U iskupu je nađeno mnogo ulomaka keramike, crnih i bijelih kockica mozaika, ulomaka bojane zidne žbuke, tubula, stakla, poneki novac i sl.

U drugoj sondi iskop je mjestimično bio dubok i do 3,40 m. Otkriven je vrlo masivan zid, širok 1 m, a sačuvan mjestimice zajedno s temeljom i do 2,10 m. Po relativno solidnoj tehnici zidanja i po dimenzijama može se naslutiti da je zid pripadao nekom većem objektu kojemu nije bilo moguće odrediti namjenu. Materijal nađen u iskupu ove sonde brojčano skromnije ponavlja situaciju iz prve sonde.

Radovi u 1975. godini

Istraživanja su trajala od 9—19. srpnja, ekipa je radila u istom sastavu kao i prošle godine, a rad se i ove godine odvijao na Buljmi. Za desetak radnih dana otkopano je 9 sonda dimenzija 4 x 3 m, a iskop u većini sonda relativno je plitak, jer se kopalo između nasipa gdje se sloj antičke arhitekture najčešće javlja već na dubini od tridesetak centimetara.

U sondi 1975—A otkopan je prostrani kanal koji je čitavim otkopanim dijelom popločen dobro sačuvanim tegulama. Kanal je sa strana omeđen zidovima iznad kojih se nekad nalazio red velikih ka-

menih ploča, od kojih je sačuvana samo jedna u sjeverozapadnom uglu sonde. (istodobno dijelovi popločenja ulice). Uz južni zid koji flankira kanal srastao je zid nekog nepoznatog objekta, sačuvan, nažalost, samo 0,10—0,15 m iznad nivoa temelja. Nešto južnije otkopana je sonda 1975—F koju presjeca zid građen rustičnom varijantom zidanja na tzv. riblju kost s naizmjeničnim redovima koso poredanih većih i manjih kamenja nepravilne fakture.

Druge sonde u južnom dijelu Buljme (1975-C, D i G) nisu pružile nikakve interesantnije podatke, barem kad je riječ o arhitekturi. U sondi 1975-E konstatiran je na dubini od 1,25 m sloj podnog naboja neke prostorije, gdje je nađen i velik broj raznih ulomaka dekorativne, polihromne zidne žbuke u oker, pompejansko-crvenim, plavim i bijelim tonovima. U sondama 1975-B i B₁ nalazi se na dubini od 0,45—0,65 m, ovisno o konfiguraciji površine terena, vrlo dobro sačuvan pod jedne prostorije s hipokaustom, sa sačuvanim ostacima četvrtastih suspenzura poredanih u pravilnom ritmu od sjevera prema jugu i od istoka prema zapadu. Uz pod se u profilu, osobito uz istočnu stranicu sonde 1975-B, lijepo očrtava sloj crnog gara nastao sagorijevanjem materijala za zagrijavanje prostorija ovog objekta. U sondi 1975-H otkrivena su dva zida koja se sastaju pod pravim kutem u jugoistočnom uglu sonde. Zidovi su građeni vrlo dobrom tehnikom pravilnih kvadara. Vjerojatno je riječ o jednoj od prostorija istog objekta kojem pripada i hipokaust u sondama koje su prije opisane, a to se daje naslutiti i po orijentaciji zidova koji u sve tri sonde drže orijentaciju sjeverozapad-jugoistok, odnosno sjeveroistok-jugozapad. Namjenu ovog objekta trebat će utvrditi sondiranjem u narednim godinama.

Zanimljivo je da se od sitnog materijala osim velike količine ulomaka raznih keramičkih posuda, stakla, opeke, tegula, tubula, čavala, zatim mnoštva kockica podnog mozaika i sl. nalazi

i relativno mnogo dobro sačuvanog novca, od kojih je najraniji Trajanov, dok pretežu primjerci iz trećeg i osobito četvrtog stoljeća n. e.

A. Rendić-Miočević

Izložbe

MINERVA IZ VARAŽDINSKIH TOPLICA I NJEZINA PRELIMINARNA INTEGRACIJA

Od 23. prosinca 1974. do 23. siječnja 1975. godine održana je u prostorijama Arheološkog muzeja u Zagrebu izložba koja je javnost trebala obavijestiti o metodama rada, o rezultatima indentifikacije, i o sastavljanju ulomaka monumentalnog mramornog kipa Minerve, koji je razlomljen, pronađen u Varaždinskim Toplicama (Aquae Iasae) u njezinu hramu, u toku iskopavanja kapitolija 1967. i 1968. godine. — Osim velikog torza tijela božice, u odjeći bogatih nabora otkriveno je još stotinjak ulomaka od kojih se odabiranjem i pronalazanjem međusobne povezanosti uspjelo rekonstruirati cijelu glavu sa šljemom, veće dijelove obih ruku i veliku zmiyu koja je s lijeve strane nogu flankirala božicu noseći na leđima prislonjen štit, s licem Meduze u središtu.

Osim fotografija i podataka o mjestu i situaciji nalaza te prethodnoj shematiziranoj grafičkoj rekonstrukciji, koja je bila izrađena prije nego su bili otkriveni svi sačuvani djelovi kipa; na pažljivo izvedenim odljevima od gipsa — (zbog osjetljivosti pohorskog mramora, od kojega je izrađen kip) uz njihovo grupiranje — pokazan je dugački i odgovorni put od otkrivanja spajanja u cjeline kojima je konačni rezultat i cilj bio uspostavljanje ovog jedinstvenog umjetničkog spomenika. Tako je i prvi model rekonstrukcije čitavog kipa također izveden u sadri. Iskorišten je sav otkriveni materijal ori-

ginala pa su sve kiparske kvalitete mogle doći do izražaja i stvoriti adekvatni i dokumentarni predložak prema kojemu će se, specifičnom metodom sastavljanja, uspostaviti definitivno rekonstruirani kip u mramoru.

Originalnost i ljepota Minerve iz Var. Toplica rijedak je primjerak antičke umjetnine iz naših krajeva, u kojemu, početkom 2. stoljeća naše ere, dolazi do izražaja cjelovitost snage umjetničkog izraza kao i punoća kiparskih mogućnosti majstora stvaraoca. Mladolika i slobodno komponirana božica ležerno stoji pred nama, a istovremeno lebdi bez obzira na to što se, ikonografski vezana, oslanja o koplje, koje drži u desnoj ruci, dok lijevom pridržava štit na povijenim leđima zmijske nemani.

M. G.

SKULPTULARNI DRVENI SARKOFAG IZ STAROG EGIPTA (21. DINASTIJA)

Kao što je istaknuto u naslovu izložbe, koja je otvorena 14. siječnja 1975. godine, te s produljenjem trajala do kraja travnja iste godine, Muzej je želio s jedne strane istaknuti izvanrednu ljepotu i kulturnu vrijednost poklonjenog sarkofaga, prije njegova uklapanja u stalni postav izložbe staroga Egipta, a s druge strane po prvi put kod nas izložbom obavijestiti širu javnost o vrijednom udjelu naših stručnjaka pri spašavanju spomenika u staroj Nubiji.

Egipat s dugom povijesnom prošalošću i njezinim spomenicima našao se u sadašnjosti koja mu otvara velike perspektive budućnosti. Radovi oko vodoopskrbe, kao i veliki sistemi navodnjavanja s izvorima energetike te geološka i tektonska istraživanja odvijala su se ne samo u susjedstvu, nego i na područjima samih spomenika. — Tako je poduzeće »Geoistraživanje« iz Zagreba (danas djeluje pod nazivom »Geotehnika«) radilo na terenu File i Abu Simbela, a arhitekti i konzervatori od 1960. do 1964. godine — u organizaciji Jugoslavenskog instituta za zaštitu spomenika kulture — radili

su u Egiptu i u Sudanu, osobito na dokumentarnom tehničkom snimanju i ostaloj dokumentaciji arhitektonskih objekata kao i na skidanju odnosno evakuaciji zidnih slikarija u Nubiji. Od velikoga broja uspješnih akcija i radova izložen je bio, samo manji dio dokumentarnih fotografija koje su pokazivale specifične prilike i ambijente u kojima su radili naši stručnjaci i konzervatori.

Izložba je bila komponirana na bazi povezivanja triju činjenica: prisutnosti i ugroženosti neprocijenjivih kulturnih spomenika, organizirane pomoći konzervatora Jugoslavije i priznanje koje je Egipat konkretizirao poklonom našoj zemlji vrijednog staroegipatskog sarkofaga. U izložbenom prostoru, posebno opremljenom za tu svrhu, uvodno su bile izložene fotografije koje su ilustrirale komplicirane pripreme radove za zaštitu kompleksa hramova File i Abu Simbela. Najdetaljnije su bili prikazani radovi na osiguranju, skidanju i evakuaciji zidnih slikarija na lokalitetima Abu Oda, Vadi Es Sebua, Abdalah Nirki i Seik abd el Gardir, te arhitektonska dokumentacija hrama u Daki. U istaknutoj izložbenoj niši dana je prezentacija samog figuralnog sarkofaga iz doba 21. dinastije uz sažetu informaciju o okolnostima realizacije toga poklona.

Na svečanom otvorenju govorio je i predsjednik Komisije za kulturne veze s inozemstvom Izvršnog vijeća sabora SR Hrvatske drug Miljenko Paravić.

M. G.

PRILOG ARHEOLOGIJE POVIJESTI LUDBREGA U RIMSKO DOBA (Istraživanje od 1968—1973. god.)

Arheološki muzej u Zagrebu priredio je u Ludbregu u jesen 1975. godine izložbu u kojoj je prikazao rezultate istraživanja na tlu antičke Iovije (*Iovia-Botivo*) s obzirom da je općina Ludbreg djelomično financirala te radove.

Raniji slučajni nalazi ukazivali su na to da se na mjestu Ludbrega nalazilo ur-

banizirano rimsko naselje, od kojeg je vidljiv trag u tipičnom pravokutnom rasteru najuže jezgre današnjeg naselja kao i u pravilnom rasporedu ulica i njihovih križanja. Arheološka istraživanja koja se vrše posljednjih godina pokazala su da je u toku nekoliko stoljeća Iovija bila opasana bedemima koji su štitili naselje, njegove prilaze i prijelaz preko rijeke Bednje (1. — 5. st. n. e.) U najužem centru otkriveni su ostaci javnih objekata od kojih se ističe kupalište. Ono je izgrađeno u 2. st. n. e. ali je tokom stoljeća pregrađivano i adaptirano pa je u kasnoj antici vjerojatno promijenilo i svoju namjenu (4. st. n. e.). Osim toga nađeni su i tragovi stambenih zgrada te

dijelovi arhitekture kojoj zasad nije moguće pouzdano utvrditi namjenu.

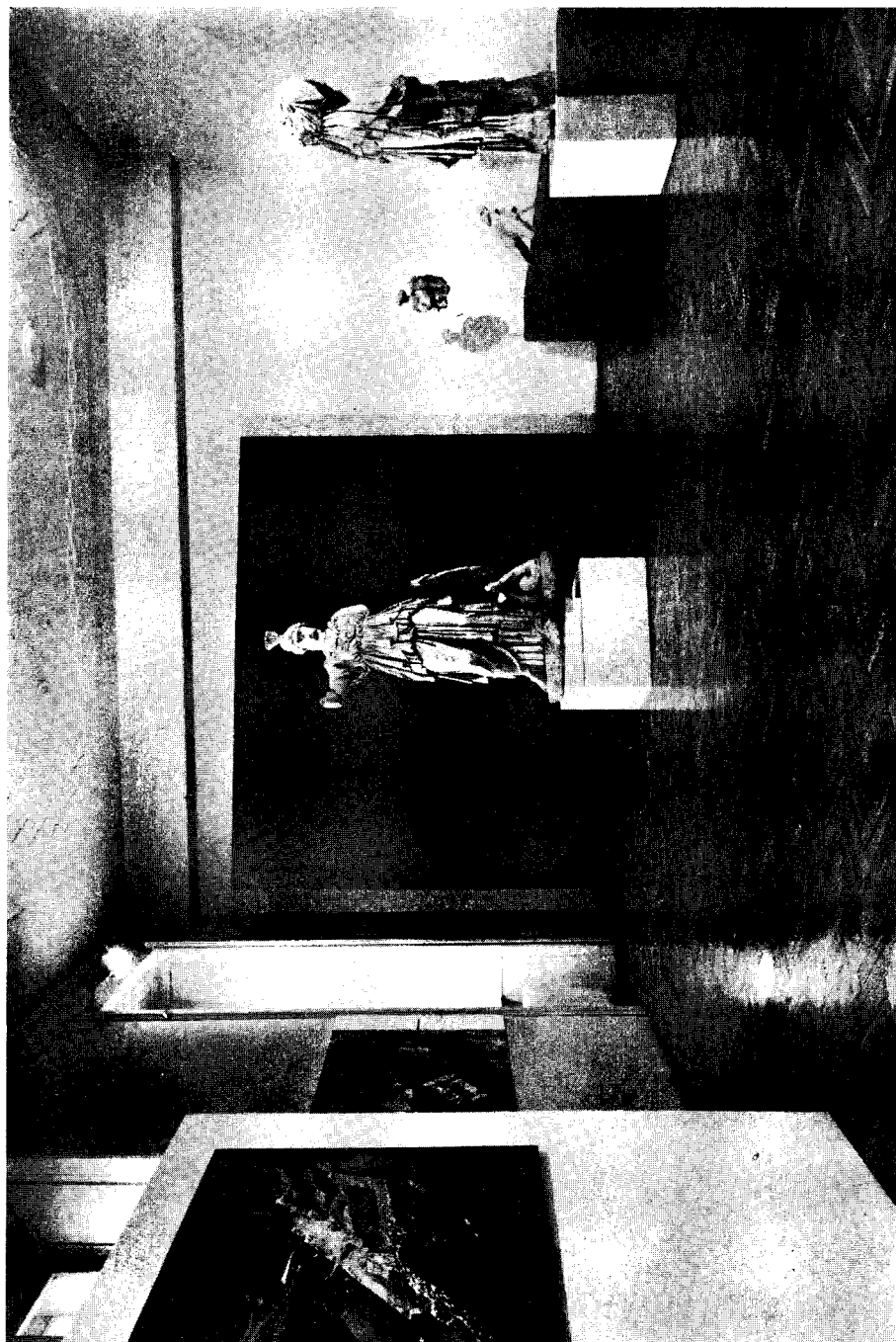
Dosadašnji rezultati ostavljaju otvorenim problem da li je antička Iovija — današnji Ludbreg — nastala iz vojničkog tabora ili je zbog specifičnog položaja u blizini dravskog limesa bila osigurana bedemom kako u rano tako i u kasnije carsko doba.

Sva spomenuta otkrića upotpunjena su pokretnim arheološkim nalazima — novac, metalni predmeti, keramika i dr. — koji su putokaz za vremenskog određivanje pojedinih etapa izgradnje i pregradnje kao i odumiranja antičkog naselja.

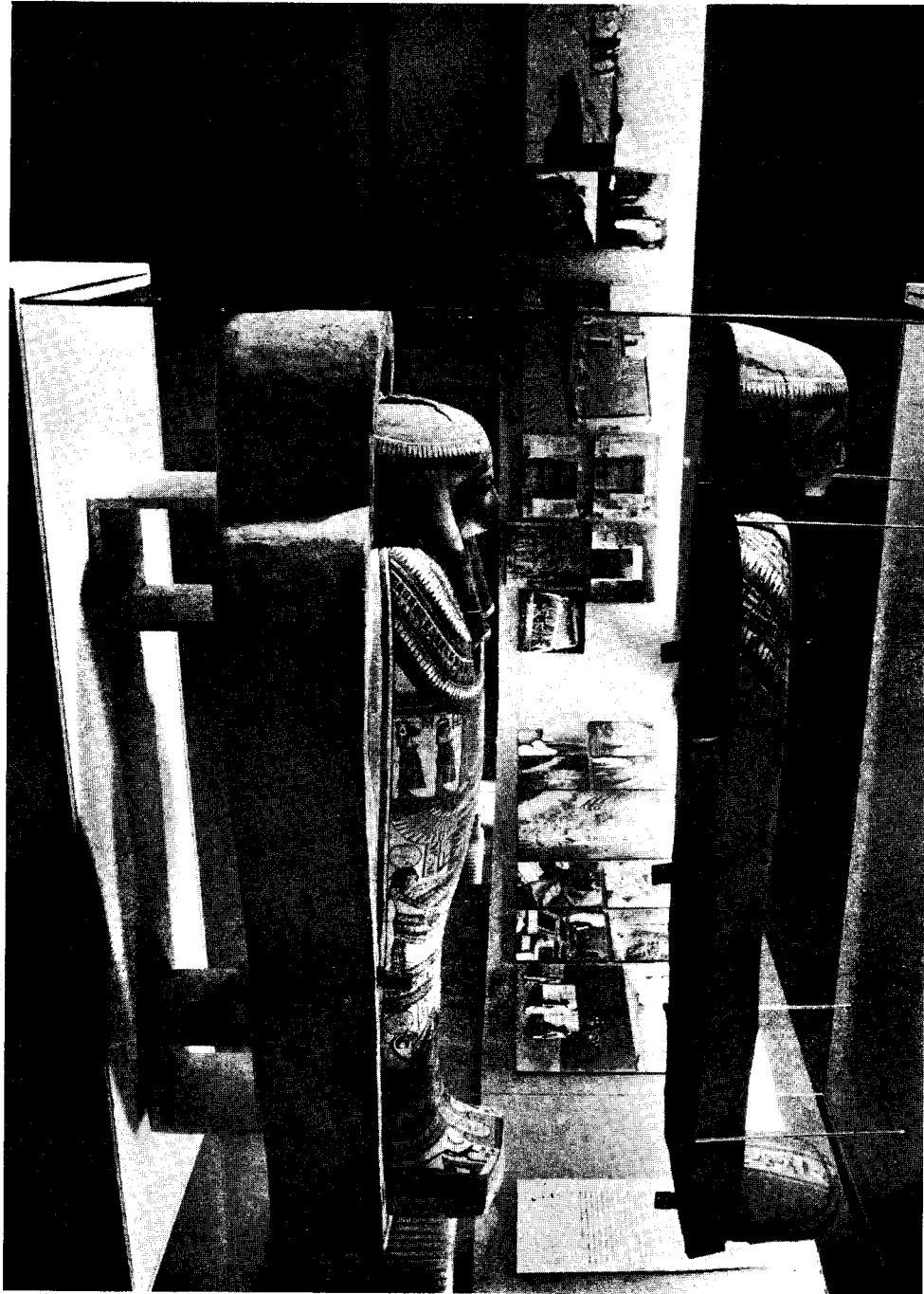
B. V.-B.

Pogled na izložbu Minerve iz Varaždinskih Toplica

Izložba staroegipatskih sarkofaga poklona vlade AR Egipat